

<https://helda.helsinki.fi>

Pyhiinvaellusta ja ympäristökasvatusta

Pihkala, Panu Petteri

2013

Pihkala , P P 2013 , ' Pyhiinvaellusta ja ympäristökasvatusta ' , Capitol : Kuopion
hiippakunnan tiedote , Nro 2 , Sivut 8-10 .

<http://hdl.handle.net/10138/42988>

submittedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Pyhiinvaellusta ja ympäristökasvatusta

Luonto on keskeisessä osassa pyhiinvaelluksilla, ja toisaalta ympäristökasvatusta voidaan tietoisesti toteuttaa pyhiinvaellusten kautta.

Pyhiinvaellus: suosittu ikivanha ilmiö

Kristillisessä perinteessä pyhiinvaellus on hyvin keskeinen vertauskuva, jota käytetään ihmisen elämänmatkasta ja laajemmin koko kirkon maallisesta vaelluksesta.

Pyhiinvaellus on kokonaisvaltaista: sekä ruumis että mieli ovat liikkeessä. Yhteyden tunne toisiin vaeltajiin koetaan tutkimustenkin mukaan erityisen tärkeäksi, samoin kontaktit paikallisväestön kanssa. Kuten matkat yleensä, pyhiinvaellukset tarjoavat irtioton arjesta. Tällöin moni asia saattaa kirkastua: kaukaa näkee joskus paremmin lähelle. Samalla saadaan virkistymisen kautta voimia arkeen.

Pyhiinvaellus on mystiikan ja hartauselämän eräs muoto, ja esimerkiksi hiljaisuuden retriittien sisar. Kyse on keskittymisestä, vetäytymisestä, irtautumisesta. Samoin kuin pyhiinvaelluksilla, myös retriiteissä luonnolla on hyvin tärkeä osa. Ympäristö ei ole mikään kaunis lavaste, vaan paikka, joka vaikuttaa läsnäolijoihin. Pyhiinvaellusten toteutustavasta toki riippuu se, mikä laajempi merkitys luonnolle annetaan. Aivan kuten on mahdollista hartauksissa jättää kokonaan tietoisesti huomioimatta paikan merkitys, on myös pyhiinvaelluksia mahdollista ohjata siten, ettei luonnon merkitykseen kiinnitetä mitään huomiota. Tällöin menetetään syvyyttä ja ympäristökasvatuksellisia mahdollisuuksia.

Luonto keskeisessä osassa

Nykyihminen ei välttämättä ole lainkaan tottunut olemaan pitkiä aikoja ulkoilmassa, sään ja luonnonkauneuden armoilla. Pyhiinvaellus tarjoaa yleisen vaeltamisharrastuksen vahvoja puolia, ja yhdistää niihin tietyn hengellisen kehiksen. Vaeltamisella elämä pelkistyy olennaiseen. Valtavia tavaramääriä ei tarvita, vaan reppu kuljettaa välttämättömät varusteet. Elämälle muodostuu rytmi, jossa perusasiat korostuvat: levon ja liikkeen vaihtelu, ateriat ja juomavesi, suojaisan yösijan löytäminen ja palautuminen seuraavan päivän kulkemista varten. Tietty perusrytmi palvelee ihmistä, ja siihen yhdistettynä säännöllinen hartauksien rytmi tekee matkasta vielä kokonaisvaltaisempaa. Hartauksien, Raamatun lukemisen ja ylipäätään mietiskelyn kautta esimerkiksi Lapin-vaelluksestaan voi myös tehdä pyhiinvaelluksen.

Yhteys luontoon tuo esille pyhiinvaellusten ympäristökasvatuksellisen olemuksen. Olennainen tekijä sille, että ihmiselle voi syntyä kestävä suhde muuhun luontoon, on yhteyden kokeminen. Pyhiinvaellus ilmentää ihmisen yhteyttä luontoon jalkapohjien ja pisaroiden ja kaikkien aistien kautta. Sään armoilla oleminen voi vahvistaa kokemusta siitä, että ihminen ei suinkaan hallitse kaikkea: hän on luonnosta riippuvainen. Jos pyhiinvaeltaja selviää vaelluksestaan – niin kuin hän nykyaikana useimmiten tekee – voi kiitollisuuden tunne olla hyvin vahva. Moni vaeltaja kokee, että hänestä, pienestä olennosta, on pidetty silti huolta. Pyhiinvaellus herättää parhaimmillaan kiitollisuuden, yhteenkuuluvuuden ja riippuvuuden tunteita sekä muuta luontoa että Jumalaa kohtaan.

Usko saa liikkeelle

Pyhiinvaellus liittyy monenlaisiin käytännön toimintatapoihin, jotka ovat yhtä aikaa fyysistä matkantekoa ja samalla kuvastavat vertauskuvallisesti kristityn vaellusta.

Kulkue, joka astelee sisään kirkkoon, on samalla kuva koko Jumalan vaeltavasta kansasta. Eri asia on sitten se, kuinka monelle nykysuomalaiselle tämä vertauskuvallisuus on selvillä. Monissa maissa kulkue liikkuu muussakin maastossa, jolloin yhteys pyhiinvaeltamiseen on huomattavasti itsestään selvempi. Ristin seuraaminen ja mahdollinen yhteinen arjesta poikkeava pukeutuminen erottavat kulkijoiden joukon ympäristöstään: esimerkiksi rippikoululaisten albat toteuttavat tätä.

Toinen rituaalinomainen vaeltamisen tapa, *lyhyet pyhitetyt polut*, liittyy läheisesti jumalanpalveluskulkueisiin. Ristikulkue, prosessio, kulkee esimerkiksi Keski-Euroopassa usein kirkolta ristin tien pysäkkejä myöten ylös läheistä kukkulaa, jonka laella on pieni kappeli tai alttari. Lyhyt polku on periaatteessa kenen tahansa käytettävissä hartaudellisen kulkemisen välineeksi.

Pyhiinvaellukset valmiilla reiteillä ovat yleisin toimintatapa, josta pyhiinvaellus-sanaa käytetään. Espanjan Santiago de Compostelaan on suunnattu Suomestakin jo keskiajalla, ja 2000-luvulla uuden innostuksen myötä. Varsinais-Suomen Jaakon ja Henrikin vaellukset ovat saaneet seurakseen paikallisia ja alueellisia pyhiinvaelluksia eri puolille maata. Itä-Suomeen perustettiin vuonna 2010 Pyhät polut -yhdistys, joka on järjestänyt usean päivän mittaisia vaelluksia eri liikuntamuotoja käyttäen.

Pyhiinvaellus voi perustua myös *tietyn matkan tai matka-ajan pyhittämiseen*, jolloin kyse ei välttämättä ole yhteisesti sovitusta reitistä. Tällainen pyhiinvaellus on yksittäisen henkilön tai laajemman ryhmän henkilökohtainen hengellinen harjoitus, hartauselämän muoto. Jos valmista reittiä ei ole, on vaelluksen alku ja loppu sovittava itse, esimerkiksi hartaushetkien kautta. Tämän kaltaista pyhiinvaellusta on esiintynyt kautta historian, mutta vähemmän kuin valmiiden reittien kulkemista.

Ympäristökasvatus pyhiinvaellusten kautta

Jo se, että ihmisiä saadaan liikkeelle luontoon, on aina hyvä asia. Vielä parempaa on, jos liikkumisen kautta tapahtuu kasvamista ja kannustusta kestävämpiin elämäntapoihin. Kristinuskon näkökulmasta kaikista syvintä kasvua tapahtuu, jos ihminen vahvistuu uskossaan vaelluksen kautta ja samalla luontoyhteys juurtuu kristillisen uskon perusteisiin. Luonto on läsnä kaikilla vaelluksilla, mutta sen merkitystä on hyvä sanoittaa selkeäsanaisesti ja nivoa hartauksissa yhteen uskon perusasioiden kanssa.

Jumalanpalvelukseen saapuva kulkue voidaan järjestää luonnon halki. Voidaan esimerkiksi kokoontua yhteen sunnuntaiaamuna yhdeksältä ja kulkea metsäkirkkopaikalle. Matkan alussa voi kannustaa kulkemaan aistit avoinna ja luontoa havainnoiden. Aivan yhtä mahdollista on myös kokoontua jonkin matkan päähän kirkosta ja vaeltaa sieltä jumalanpalvelukseen kirkolle.

Kirkon ympäristö tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia pyhiinvaellusten ja ympäristökasvatuksen yhdistämiselle. Esimerkiksi voidaan lähteä liikkeelle kastemaljan luota ja pohtia siellä veden merkitystä, kulkea sitten puiden luona ja esimerkiksi vaeltaa hautausmaan kautta alttarin luo. Tällöin vaellus muodostaa vahvan vertauskuvan elämän pyhiinvaelluksesta: kasteesta luonnon ja hautausmaan kautta ylösnousemuksen alttarille.

Lyhyitä pyhitettyjä polkuja on mahdollista rakentaa kirkon luo, leirikeskuksen lähelle tai vaikkapa seurakunnan suojellulle metsäalueelle (metsiä voi suojella esimerkiksi METSO-ohjelman tai WWF:n Perintömetsä -ohjelman kautta). Poluille on lukuisia mahdollisia teemoja. Yksinkertaisin apuväline polkujen

luomisessa on puisten taulujen pystyttäminen. Parhaimmillaan tauluissa yhdistyy Raamatun sana ja teologia, tieto ympäristön historiasta ja luonnontieteellinen tieto alueen ekosysteemistä. Tällaisia polkuja on tehty esimerkiksi Pieksämäen seurakunnassa.

Pyhiinvaelluksilla kannattaa tuoda monipuolisesti esiin luonnon merkitystä. Esimerkiksi kirkoilta naapurikirkoille tehtävät vaellukset välttävät yleensä vilkkaasti liikennöityjä teitä: maasto on valmiiksi luonnonläheistä. Vaatii vain hivenen ylimääräistä vaivaa ottaa selvää hienoista luontokohteista matkalla, kulkea niiden kautta ja pysähtyä niiden äärellä. Pyhiinvaelluksen kohde voi olla myös seurakunnan omistama metsä, suo tai leirikeskus. Tällaisten vaellusten perintönä voi syntyä vakiintuneempi reitti.

Panu Pihkala

Lisätietoa:

<http://www.pyhatpolut.fi/>

Elonheimo, Kalle: Pieni pyhiinvaelluskirja. Kirjapaja.

Jansa, Kati (toim.): Pyhiinvaellus. LK-kirjat.